

DA LI JE ERNEST HEMINGVEJ PISAO PJESME?

(Povodom šezdeset godina od smrti pisca i sto godina od izdanja njegove prve knjige)

Nenad Tanović

Stil pisanja Ernesta Hemingveja (21. VII 1899. – 2. VII 1961.), dobitnika Nobelove nagrade za književnost 1954. godine, je i dan danas sinonim za jezgrovit način pisanja, gotovo novinarski u najboljem smislu te definicije. Sam je zapisao: “Posao pisca je da kaže istinu.” Kada je god imao problema u pisanju, sam je sebe podsjećao na tu rečenicu što je istakao i u svojim memoarima “Svećanost koja se pomiče,” gdje piše: “Stajao sam i gledao preko krovova Pariza i mislio: “Ne brini se. I prije si pisao pa ćeš i sada pisati. Sve što treba da uradiš je da napišeš jednu istinitu rečenicu. Napiši najistinitiju rečenicu koju znaš i nastavi. Tada je to bilo lako, jer sam već ranije znao za neku istinitu rečenicu, ili sam je vidio ili od nekoga čuo.” Imajući to na umu nije čudno da je Hemingvejevo i lično i umjetničko traganje za istinom direktno povezano pa ne iznenađuje zapažanje Earl Rovita da su “Hemingvejeva djela fikcije, mnogo više nego kod drugih pisaca, ukorijenjene u njegovim putovanjima, tj. poniranjima u njega samoga ... njegovo pisanje je bilo njegov način dolaska do sopstvenog identiteta, otkrivanja sebe u metaforama svoga iskustva. Vjerovao je da, ako može sebe da vidi jasno i u cjelosti, da njegova vizija može biti korisna i za druge koji takođe žive u ovom svijetu.” Da bi nam to bilo jasnije poslužimo se anegdotskom pričom koja se vezuje za njega. Prema svjedočenju Artura Klarka (Arthur C. Clarke), poznatog pisca naučne fantastike, Hemingvej se opkladio sa svojim prijateljima piscima, među kojima je bio i sam Klark, da je moguće napisati zaista dobru priču od samo šest riječi. Opklada je bila u 10\$ što je u to vrijeme, nakon Prvog svjetskog rata, bio veliki iznos. Opklada je bila postavljena tako da svako od prisutnih, ako se slože da je „napisao“ dobru priču od samo šest riječi, plati Hemingveju po 10\$, a ako ne uspije da će on platiti svakom od njih po 10\$. A priča od samo šest riječi je bila sljedeća: „Prodaju se: dječije cipelice, nikada nošene.“ Nakon što im je Hemingvej izgovorio tu priču, nastao je muk. I svi su vidno potrešeni bez riječi izvadili iz svojih džepova po 10\$ i predali mu ih.

A sve je krenulo od 16. maja 1910. godine kada je u novinama The Spokane Press bio objavljen tekst pod naslovom „Tragedija smrti djeteta otkrivena nakon oglasa o prodaji dječije odjeće“ gdje je u oglasu rečeno: „Dječije ručno šivene pantalone i dječiji krevetić na prodaju. Nikada nisu bili korišteni.“ Adresa je bila East Mission street. Bila je to godina kada je Hemingvej bio jednaestogodišnjak i „godinama“ daleko od toga da postane pisac.

TRAGEDY OF BABY'S DEATH IS REVEALED IN SALE OF CLOTHES

The world is indeed a complication of joys and sorrows, a continuous play made up of tragedy and comedy, and even in every day life, items and experience, small and unusual to us, perhaps, is woven a little story of the heart.

Last Saturday an ad. appeared in a local paper which read: "Baby's hand made trousseau and baby's bed for sale. Never been used." The address was on East Mission street.

This perhaps meant little to the casual reader, yet to the mother who had spent hours and days planning the beautiful things for her tiny baby, it meant a keen sorrow and disappointment.

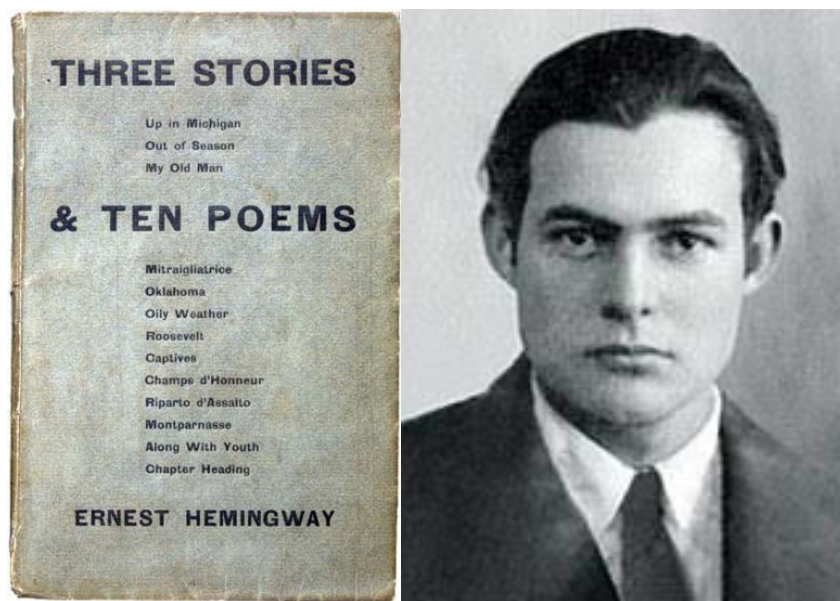
She had, perhaps, dreamed of the time when her little one should be grown up and could, with a source of pride, look back upon its babyhood days and display the handiwork of its mother in the first baby clothes worn and the first trundle bed it had slept in when it first opened its eyes upon the beauties of the world.

But the hand of fate had been unkind and took from the devoted parents the little one which was destined to be the sunshine and light of their life, and the mother, in a desire to forget her sorrow by parting with anything which reminded her of the little one, advertised the garments at a sacrifice.

1917. novinar William R. Kane je objavio članak u mjesecniku „The Editor“ gdje je „ponovio“ priču o ženi koja je izgubila dijete pa je čak sugerisao i naslov „Male cipelice, nikad nošene.“ U toj priči cipelice nisu bile na prodaju već bi bile poklonjene sugerirajući da bi vlasnici bilo drago da neka druga beba ima koristi od toga. Jula 1921. u časopisu „Judge“ pojavila se ista priča samo su ovaj put umjesto cipelica bila dječija kolica koja nikada nisu bila korištena.

Zanimljivo je da se prvo pisano vezivanje Hemingveja i „priče od šest riječi“ pojavljuje tek trideset godina nakon njegove smrti 1991., a 1992. John Robert Colombo je objavio pismo Arthur C. Clarke-a u kome je Clarke detaljno iznio svoje sjećanje na taj događaj iz dvadesetih godina XX vijeka. I premda je danas Hemingvej prvenstveno poznat po svojim romanima i kratkim pričama nije nezanimljivo napomenuti da je 1922., neposredno pred publikovanje romana „Veliki Getsbi“ njegovog prijatelja Skota Ficdžeralda, Hemingvej mislio da je roman kao forma mrtav. Tada je Hemingvej pisao kratke priče i pjesme. Nije ostalo nezabilježeno da se tada družio, između ostalih, sa pjesnicima Ezrom Paundom i Tomasom Sternsom Eliotom koji su neskriveno isticali da je pred njim kao pjesnikom obećavajuća karijera. Da li zbog tog sujeti budućeg pisca ugodnog mišljenja Eliota, koji je te 1922. godine objavio svoju čuvenu poemu „Pusta zemlja,“ i Paunda, Hemingvej je u Dižonu 1923. godine objavio svoju prvu knjigu „**Tri priče i deset pjesama**“ u tiražu od samo 300 primjeraka. Poslije te knjige više nikada nije objavljivao svoju poeziju u formi knjige i/ili zbirke pjesama.

Ernest Hemingway

Nicholas Gerogiannis je 1979. (osamnaest godina nakon Hemingvejeve smrti) kao priređivač objavio sve Hemingvejeve pjesme koje je uspio skupiti, njih 88 od kojih je većina bila odštampana u opskurnim francuskim poetskim časopisima tokom dvadesetih godina prošlog vijeka. Neke pjesme je našao i u srednjoškolskim novinama škole koju je Hemingvej pohađao. Iz te knjige je vidljivo da kroz pjesme probija bijes i gađenje nad stihovima Dorothy Parker i Edmunda Wilsona, kao i da parodira pjesme i/ili osjećajnost Radjarda Kiplinga, Džojls Kilmer, Roberta Grejvsa, Roberta Luisa Stivenzona i Gertrude Štajn. Često je uzimao dijelove tuđih pjesama, baš poput Paunda i Eliota, i „dopisivao“ im svoje iščašene misli. Njegova poezija nije velika kao literatura, ali da je u dvadesetim godinama XX vijeka bio prisutan pank ili rok, danas bi o njoj vjerovatno govorili nešto malo drugačije. Ovo je poezija mladića, još uvijek tinejđera, čije su noge bile pune šrapnela sa italijanskog fronta u Prvom svjetskom ratu i čije će rane i posljedice nositi cijeli život. Uz to, njegova prva prava ljubav, medicinska sestra Agnes von Kurowski, sedam godina starija od njega, ga je, mada su dogovorili vjenčanje, ostavila zbog italijanskog ljekara koji je opet prije njihovog vjenčanja nju ostavio. I kada čitate ovih deset objavljenih pjesama neka vam je na pameti da je ove stihove pisao ratom traumatiziran, ranjeni ljuti mladi čovjek, gotovo dječak.

Nije treško uočiti u pjesmama koje slijede taj efekat priče o dječijim cipelicama, tj. veoma kratke rečenice bez suvišnih riječi, samo gola misao kao slika onoga o čemu govori. Danas je to poznati „flesh“ stil, poput fotografije riječima. A za one zaljubljenike u poeziju to je ono po čemu je japanski haiku poznat. Samo primjera radi, veoma, veoma slobodno preveden Busonov (Yosa no Buson (1716.-1783.)) haiku:

*U potoku
gromoglasno pjeva kamenje.
Proljeće.*

TRENUTAK MITRALJESKE VATRE

Božiji mlinovi melju sporo;*
Ali ovaj mlin
Štekče u mehaničkom stakatu.**
Odvratna mala pješadija misli.
Napreduju preko teškog terena,
Od ove Corone***
Sebi napravi mitraljez.

* Latinska misao: *Božiji mlinovi melju sporo, ali niko ne može izbjeći svoju kaznu.*

** *staccato* je vrsta artikulacije u muzici gdje se nota skraćuje i svira odsječno, odvojeno gdje je svaki zvuk kratak i jasno odvojen od drugih zvukova.

***Corona automatsko oružje, ali i omiljena pisaća mašina Ernesta Hemingveja.

OKLAHOMA

Svi Indijanci su mrtvi
(samo mrtav Indijanac je dobar Indijanac)
Ili jašu u automobilima—
(zemlja nafte, znaš, svi su oni bogati)
Dim mi grize oči,
Grančice topole i izmet bivola
Sivi dim u šatoru—
(ili je to kratkovidni trahom*)

Prerije su ogromne,
Mjesec izlazi,
Poniji
Vuku kolce.
Ljeto je spržilo travu—
(ili to možda pokošeno sijeno propada)

Izvuci strijelu:
Ako je prelomiš
Rana će se zatvoriti.
So je takođe dobra

**I pepeo od drveta.
Bol pulsira u noći—
(ili je to gonoreja)**

** **Trahoma** je bolest očiju koju uzrokuje infekcija bakterijom *Chlamydia trachomatis*. Sljepilo nakon trahome je nepovratno.*

ULJANO VRIJEME

**More žudi za dubokim trupovima brodova—
Nadima se i kotrlja.
Vijak se zarije u puls—
Prodire, pulsira, napreduje.
More se kotrlja ljubavlju
Nadire, miluje,
Talasa svoj stomak pun ljubavi.
More je veliko i staro—
Pulsirajući brodovi ga preziru.**

ROOSEVELT

**Radni ljudi su mu vjerovali
Razbio je monopole,
I stavljali su njegove slike u svoje prozore.
„Šta bi tek u Francuskoj napravio!“
Govorili su.
Možda i bi —
Možda bi poginuo
Možda,
Mada generali rijetko umiru osim u krevetu,
Kao i on na kraju.
A sve legende što ih je za života započeo
Žive dalje i razvijaju se,*
Neometane sada njegovim postojanjem.**

****Live long and prosper** je skraćena verzija tradicionalnog jevrejskog blagoslova.*

ZAROBLJENICI

**Neki su došli u lancima
Nisu se kajali ali su bili umorni.
Toliko umorni da su samo posrtali.
Nema više razmišljanja i mržnje
Nema više razmišljanja i borbe
Nema više povlačenja i nadanja.
Od ratnih pohoda tako izliječeni,
Smrt je bila lagana.**

CHAMPS D'HONNEUR / POLJA ČASTI

Vojnici nikada ne umiru lijepo;
Krstovi označavaju mjesta—
Drveni krstovi gdje su pali,
Zabodeni iznad njihovih lica.
Vojnici padaju i kašlju i grče se—
Cijeli svijet riče crveno i crno;
Vojnici se dave u rovu,
Guše se cijelo vrijeme trajanja napada.

RIPARTO D'ASSALTO / JURIŠNI BATALJON

Bubnjaju čizmama po podu kamiona,
Potkovane čizme po podu kamiona.
Vodnici kruti,
Desetari mrki.
Poručnik misli o kurvi iz Mestrea**—
Toploj i mekoj i pospanoj kurvi,
Ugodnoj, toploj i dražesnoj kurvi;
Prokleta hladan, bolan, izlokkan drum,
Zavojit put gore na obromke Grappe.***
Arditi**** na klupama ukočeni i smrznuti,
Ponos svoje zemlje ukočen i smrznut,
Neobrijana lica, prljava koža—
Pješadija maršira, Arditi se voze.
Siva, ledena, gorka, sumorna vožnja —
Do rascijepljenih borova na liticama Grappe
Do Asalone,***** gdje ih je pun kamion poginuo.

* *Italijanski naziv za vojni jurišni bataljon. "Riparto D'Assalto" – tačan italijanski naziv je „REPARTO D'Assalto"*

***Mestre, mjesto blizu Venecije.*

****Grappa: planina Grappa, u blizini Bassano-a u pokrajini Veneto na sjeveroistoku Italije, čiji je vrh na visini od 1810 metara (5,824 stopa). Na istočnoj strani planine je rijeka Piave. To je bilo mjesto "jednog od glavnih centara italijanskog otpora za vrijeme Austrougarske ofanzive (1917.-18.). Danas je tamo veliko groblje sa ostacima 25.000 vojnika i italijanske i austrougarske vojske. (Italy [Paris: Hachette, 1965]: 170). Hemingway se sjećao da se cesta do vrha planine "penetra gore u nizovima uskih serpentina". Na vrhu planine 1935. godine je izgrađen vojni spomenik gdje se nalaze ostaci 12.615 vojnika od kojih 10.332 su nepoznatih imena i prezimena.*

*****Arditi: Italijanske jurišne trupe (italijanski Arditi znači Hrabri).*

******Asalone, planina blizu planine Grappa gdje su se dogodili krvavi okršaji 1917.- 18.*

Današnji izgled memorijala vojnicima poginulim u Prvom svjetskom ratu i razorena italijanska utvrđenja na planini Grappa 1918. godine.

MONTPARNASSE*

**Među ljudima koje poznaješ u četvrti nikad nema samoubistava
Nema uspješnih samoubistava.
Kineski mladić se ubije i mrtav je.
(nastavljaju mu ostavljati poštu u sanduče kod Kupole)
Norveški mladić se ubije i mrtav je.
(niko ne zna gdje je otišao drugi norveški mladić)
Nađu mrtvu ženu koja pozira slikarima samu u krevetu, veoma mrtvu.
(kućepazitelju** to zadaje gotovo nepodnošljive muke)
Slatko ulje, bjelanjak iz jaja, senf i voda, sapunica
i pumpe za stomak spašavaju ljude koje znaš.
Svako poslijepodne ljude koje znaš možeš sresti u kafiću.
Ko bi rekao da ćeš jednog dana to biti ti.
Objavljeni pjesnik pred žitnicom svojih romana.**

*Montparnasse, umjetnička četvrt Pariza.

** concierge (posebno u Francuskoj) stalni kućepazitelj stanova u nekoj većoj zgradi ili u malom hotelu.

ZAJEDNO S MLADOŠĆU

**Koža bodljikavog praseta,
Ukrućena lošim štavljenjem,
Mora da je negdje završila.
Preparirana rogata sova
Napuhana
Sa žutim očima;
Leganj* na poprečnoj grani
Počadavio od prašine.
Gomile starih časopisa,
Pretinci dječaćkih pisama
I ljubavnih zapisa
Mora da su negdje završili.
Jučerašnji Tribune je nestao
Zajedno s mladošću
I kanuom što se raspao na plaži
One godine kad je bila velika oluja
Kada je hotel izgorio
U Seneyju, u Michiganu.**

**Leganj (Chuck-wills-widow - *Antrostomus carolinensis* ili čurličuća udovičina želja) je ptica koja ima karakterističan pjev koji se noću širi kao eho kroz jugoistočni dio SAD-a koji je karakterisan močvarama, kamenim gorjem i borovim šumama. Danju je veoma teško uočiti, jer se odmara na horizontalnim granama drveća ili na tlu gdje njeno perje u boji opalog lišća je čini skoro nevidljivom. Krila su joj kao i kod sove nečujna.*

Zbogom oružje 1929., *Smrt popodne*, 1932., *Zelena brda Afrike*, 1935., *Imati i nemati* 1939. (snimljeno pet filmova po motivima ovog romana), *Za kim zvono zvoni* 1940., *Preko rijeke i u šumu* 1950.), **novela** (*Proljetne bujice* 1925., *Prvih četrdesetdevet novela* 1938., *Starac i more* 1953.) **drame** *Peta kolona* 1938., kao dopisnik iz Londona tokom Drugog svjetskog rata (izvještač pri iskrcavanju u Normandiji i pri oslobođenju Pariza). Nakon njegove smrti su iz zaostavštine objavljene knjige: *Pomična svečanost* 1964., *Otoci u struji* 1970., *Rajski vrt* 1987., i *Istina u svitanje* 1999. Oko 3000 njegovih rukopisa ostalo je još neobjavljeno i to je uglavnom zaostavština koja je ostala na Kubi nakon revolucije Fidel Kastru i njegovih saboraca. 1954. godine dobio je Nobelovu nagradu za književnost, a mnoga od njegovih djela danas se smatraju klasicima Američke literature. Tridesetih godina XX stoljeća je živio u Key West-u, Florida, a u četrdesetim i pedesetim na Kubi. U januaru 1954. je skoro izgubio život u dva pada aviona u dva dana zadobivši mnoštvo ozljeda čije posljedice su ga pratile do kraja života. Januara 1954. iznajmio je avion da bi kao božični poklon svojoj supruzi omogućio da vidi predjele belgijskog Konga. Fotografirajući iz vazduha udarili su u drveni stub i završili u žbunju. Hemingvej je zadobio povrede glave, a njegova supruga je slomila dva rebra. Sljedeći dan, nastojeći da dođu do bolnice u Entebbe-u, ponovo su iznajmili novi avion koji je eksplodirao pri polijetanju. Njegova supruga Meri i saputnik Redinald su se uspjeli izvući iz aviona odmah po padu, ali je Hemingvej ostao zarobljen u njemu. Pokušavajući izaći iz već zapaljenog aviona udarajući glavom u prozor i vrata zadobio je frakturu lobanje, slomio dva diska u kičmi, imao iščašenje ramena desne ruke, nagorjelo lice, oštećen i vid i sluh, ... i isticanje cerebralne tekućine iz glave. Liječenje je trajalo dugo i uključivalo je veoma intenzivne i brojne (15. puta) elektro šokove (ECT – elektrokonvulzivna terapija) u decembru 1960. i januaru 1961. U aprilu 1961., tri mjeseca nakon što je bio otpušten iz Mayo klinike bio je primljen u Sun Valley bolnicu i tretiran sa dodatna tri elektro šoka. Iz bolnice je otpušten 30. juna 1961. Nakon elektro šokova Hemingvej je otkrio da je izgubio pamćenje/sjećanje. Pisac bez sjećanja je poput ribe bez vode, ptice bez krila, biljke ili životinje bez vazduha. I to je jedini razlog zašto se 2. jula 1961. godine Hemingvej ubio svojom omiljenom lovačkom puškom. Sahranjen je u Ketchum-u, Idaho, mjestu u kojem je 1959. kupio kuću koja je bila njegov posljednji dom. I dan danas mnogi zaljubljenici i obožavatelji njegove književnosti posjećuju njegov grob između dva ogromna stabla, popiju viski ili neko drugo žestoko piće u njegovu čast, ostave prazne boce, kovanice i njegove knjige koje su pročitali.

Grob Ernesta Hemingveja u Ketchum-u, Ajdaho